

Отримано: 20 вересня 2017 р.

Прорецензовано: 25 вересня 2017 р.

Прийнято до друку: 3 жовтня 2017 р.

e-mail: zorianabatrynychuk@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2017-67-41-44

Батринчук З. В. Експресивний потенціал парантези в сучасному англомовному епістолярному дискурсі / З. В. Батринчук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». – Острог : Вид-во НаУОА, 2017. – Вип. 67. – С. 41–44.

УДК: 811.111'38:82-6

Зоряна Романівна Батринчук,

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, м. Чернівці

ЕКСПРЕСИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПАРАНТЕЗИ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ЕПІСТОЛЯРНОМУ ДИСКУРСІ

У статті висвітлено особливості функціонування парантези з огляду на її комунікативні та стилістичні функції. Розглянені особливості функціонування конотативної, змістової та модально-оцінної парантези. Особливу увагу приділено експресивному потенціалу парантези, що проявляється у наданні висловлюванню додаткового суб'єктивно-оцінного забарвлення у вигляді зауважень та коментарів, а також маніфестації емоційного стану автора.

Ключові слова: парантеза, конотативна парантеза, змістова парантеза, модально-оцінна парантеза, експресивність, епістолярний дискурс.

Зоряна Романівна Батринчук,

Черновицкий национальный университет им. Ю. Федьковича, г. Черновцы

ЭКСПРЕССИВНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ПАРАНТЕЗЫ В СОВРЕМЕННОМ АНГЛОЯЗЫЧНОМ ЭПИСТОЛЯРНОМ ДИСКУРСЕ

В статье высветлены особенности функционирования парантезы взирая на ее коммуникативные и стилистические функции. Рассмотрены особенности функционирования коннотативной, содержательной и модально-оценочной парантезы. Особое внимание уделено экспрессивному потенциалу парантезы, что проявляется в придании высказывания дополнительного субъективно-оценочного окрашивания в виде замечаний и комментариев, а также манифестации эмоционального состояния автора.

Ключевые слова: парантеза, коннотативная парантеза, содержательная парантеза, модально-оценочная парантеза, экспрессивность, эпистолярный дискурс.

Zoriana Batrynychuk,

Chernivtsi National University named after. Yu Fedkovich, Chernivtsi

EXPRESSIVE POTENTIAL OF PARENTHESIS IN MODERN ENGLISH EPISTOLARY DISCOURSE

Parenthesis is a structure of different levels (word, phrase, predicative unit, sentence) that are included in a sentence. This stylistic figure is also characterized by an absence of formal-grammatical connections with the main sentence. Linguists also define parenthesis in terms of a metatextual inclusion, thus emphasizing on its communicative function in a text. With the help of such inclusions a statement obtains a particular heft, which accentualizes hidden layers of a narration. According to O. Kostrova, a parenthesis can be further subdivided into content parenthesis, connotative parenthesis and modal-evaluative parenthesis. Content parenthesis is aimed at expanding the volume of a statement. It can also add an extra information to the partaking statement and enhance its expressiveness. Connotative parenthesis differentiates the statement from the point of view of its communicative value. It also identifies the personage's or author's speech. With the help of this type of parenthesis, the effect of a two-voice texture is achieved. Modal-evaluative parenthesis can convey enhanced subjective-evaluative meaning, commenting on what has been previously mentioned. In modern epistolary discourse all of the above mentioned types of parenthesis can be found. In terms of expressiveness with the help of this stylistic figure an effect of irony can be achieved. It can also serve to add up comic shade to the statement, as well as to make excuse, explain the unknown information, etc. The examples of parenthesis that have been found in modern epistolary discourse allow to point out a special case of parenthesis – graphical expressive means (emoticons, exclamation marks) used in the form of parenthesis.

Key words: parenthesis, connotative parenthesis, content parenthesis, modal-evaluative parenthesis, expressiveness, epistolary discourse.

Проблема вивчення парантетичних включень давно привертає увагу науковців. Незважаючи на своє поширення, парантеза все ще недостатньо досліджена, особливо в епістолярному дискурсі.

Саме завдяки парантезі прослідковується тісний зв'язок синтаксису та пунктуації, а якщо завданням автора є відображення своїх почуттів та переживань, емоційний вплив на адресата, – ця стилістична фігура допомагає досягти бажаного ефекту. Від пунктуаційного оформлення парантези часто залежить ступінь емоційності цієї стилістичної фігури, її відокремленості від речення, де вона включена.

Мета статті: проаналізувати особливості функціонування парантетичних внесень у сучасному англомовному епістолярному дискурсі; визначити та описати експресивний потенціал парантези у сучасному англомовному епістолярному дискурсі.

Матеріалом дослідження слугували сучасні епістолярні романи, написані у формі традиційних листів та у формі електронних листів.

Незважаючи на велику кількість розвідок, науковці не дійшли єдиного висновку стосовно багаточисельних питань, що виникають у процесі дослідження явища парантези. М. Г. Комлев визначає парантезу як «лінгвістичне словосполучення чи речення, уведене в інше речення (часто не пов'язане з ним граматично), що посилює чи доповнює контекст; виділяється роз-

діловими знаками [2, с. 342]. Парантеза – це також метатекстові внесення, що виокремлюють особливості комунікативної функції в тексті, оскільки за допомогою синтаксичних включень такого типу висловлювання набуває об'ємності, в ньому актуалізуються приховані пласти розповіді [6, с. 162].

Як стилістична фігура, окрім свого виразно-зображувального призначення, парантеза також втілює стилістичну функцію створення емоційного фону: інтонації роздумів, вираженості чи іронії. Парантеза збагачує висловлювання невимуженістю, емоційністю, динамікою, урізноманітнює структуру тексту, надаючи йому посилену ілюктивну силу [7, с. 120].

У вітчизняному мовознавстві диференціація включених речень базується на структурних, інтонаційних та семантико-функціональних розбіжностях між ними. І. І. Щеболева та ряд інших науковців (А. Б. Шапіро, І. А. Кірюхіна, І. А. Бабакова) розмежовують вставні та ввідні конструкції, що за змістом пов'язані з основним реченням: модальні значення та емоційна оцінка залишається за ввідними конструкціями, а вставні передбачають доповнення, уточнення, пояснення до основного висловлювання, однак характеризуються відсутністю модальності. Крім того, основним критерієм розмежування вважають вираження суб'єктивно-модального значення за наявності ввідної конструкції та об'єктивно-модального – у вставній конструкції [7, с. 121].

В німецькій синтаксичній традиції ввідні та вставні елементи не розмежовуються. Відсутні також чіткі критерії їх диференціації. Науковці в своєму дослідженні розглядають парантезу, обмежуючись лише тим критерієм, що вставні речення можуть бути представлені будь-якою структурою, а ввідні речення представлені двома моделями: Ns-Vf; Vf-Ns. Крім того, Л. В. Фадеева вважає, що одним з критеріїв розмежування «увідності» та «вставлення» є просодія. Надалі розбіжність проходить по лінії таких внесень, що доповнюють чи коментують те, що повідомляється в основній частині, а також внесень, які нібито «вставляються» в загальне висловлювання [5, с. 11].

В англоамериканській лінгвістиці (Р. Пенс, Х. Гілсон, А. Хілл, Ф. Вуд, К. Фолкнер, Г. Суїт, С. Грінбаум) питання щодо розмежування увідних та вставних конструкцій розглядають по-різному. К. Фолкнер критерієм розмежування вважає наявність або відсутність у вставних конструкціях граматичного зв'язку з реченням [10, с. 98]. При співставленні увідних та вставних конструкцій критеріями розмежування вважають позиційні розбіжності, пунктуацію та інтонацію. Диференціація проводиться також лінійною систематизацією функціональних значень увідних та вставних одиниць. О. В. Александрова вважає, що вирішення проблеми ввідності та вставності пов'язане з вивченням всього комплексу особливостей, що є характерним для цих синтаксичних явищ (структурних, семантичних і функціональних) [1, с. 52].

Дослідники пунктуації виділяють разом із вставними конструкціями також конструкції перехідного типу – увідно-вставні. Наприклад: «*Quincey, however, seems very comfortable*», *I commented* [9, с. 133]. Та підрядно-вставні: «*With secret meetings at the lakeside and sailing trips in his friend's boat (when everyone thought we were rehearsing my lines): that we even spent some nights in a shed in the woods, which belongs to the camp but is hardly ever used?*» [12, с. 43].

Крім того, двоякість природи перехідних вставних конструкцій проявляється в тому, що статус вставної конструкції тут вторинний. Якщо цей статус визначений елементами основної частини речення, то в перехідних (підрядно-вставних) конструкціях може зберігатись залишковий граматичний зв'язок з основною частиною речення. Схожа двоякість спостерігається і в тому, що наявність перехідно-вставної конструкції в тексті речення викликає ефект «розриву», порушує лінійність тексту [7, с. 123].

Представник структурного напрямку С. Грінбаум вважає парантезою елементи в дужках, що містять пояснення; перифраз він відносить до більш простих утворень, що пов'язані з уточненням, коментуванням, поступливістю. С. Грінбаум не пише про статус парантези, а лише відзначає способи її оформлення на письмі [11, с. 184]. Інші науковці підкреслюють, що парантеза, чи вставка – додатково включене у висловлювання повідомлення, що виділяється парним тире, чи дужками, які визначають різний рівень включення конструкцій. Їх самостійність, чи, радше «відчуженість», проявляється не лише в структурно-семантичному плані, а також в інтонаційному: частини речення у дужках вимовляються у пришвидшеному темпі та з пониженим тоном. Структурна «відчуженість» вставок може проявитись у повній відсутності єдності в оформленні сусідніх частин чи у відсутності узгодження. Вже відзначалось, що автономність та «відчуженість» парантези нівелюється, якщо всередині дужок та парного тире з'являється знак оклику або знак питання. Змінюється модальний план, про що свідчать відповідні знаки, що актуалізують додаткову інформацію, ступінь значимості інформації зростає. Також вставна інформація може стати рівною за ступенем важливості основної інформації, або навіть перевищити важливість останньої, якщо вставка висловлює думку та оцінку автора. Акцентуалізація вставки в інформативному плані та інтонаційно надає парантезі експресивності [7, с. 124]. «*I could see – I could hear and smell and taste and feel – everything*» [14, с. 138].

Слід також відзначити, що в процесі розгортання тексту складається враження, що вставні слова та речення з'являються несподівано не лише для читача, але і для автора (письменника). Вини з'являються тоді, коли визначена структура речення вже окреслена, однак в процесі творення речення виникає необхідність в коментарі, поясненні, зауваженні з приводу висловлювання. «*By the way, my friend Lisa (remember her – the one with the saxophone and the long brown hair?) – well, she got her pictures back from camp and they are really funny*» [13, с. 54]. «*I never understood what actually happened – Lisa clammed up when we asked questions – but it seemed really tragic*» [13, с. 68].

Згідно трактування О. В. Кострової, розмежовуємо три групи парантетичних внесень (прагматичних вставок): змістові, конотативні (орієнтовані на співбесідника) та модально-оцінні [3, с. 48]. Ця типологія доволі універсальна. Вид парантези не здійснює особливого впливу на ступінь її емотивності.

Змістова парантеза розширює об'єм висловлювання: «*It is also known as the world of illusion, according to our tour guide (she was a young woman who smiled a lot at one member of our group, a handsome young man)*» [14, с. 235]. «*It wasn't until the nineteenth century that Borobudur was rediscovered, by a British expedition led by Sir Thomas Raffles (who lent his name to the world's largest flower, Rafflesia, which bursts into full bloom only in the middle of the night, during the rain)*» [14, с. 234]. Однак вона може вносити у висловлювання додаткову інформацію, що посиляє його експресивність: «*I feed him his breakfast and then he plays and I write (that's the ideal arrangement, anyhow)*» [14, с. 54].

Конотативна парантеза диференційне висловлювання з точки зору його комунікативного плану, ідентифікує в ній мовлення персонажа чи авторський текст. Завдяки такій парантезі може досягатись ефект переголосу: «*Speaking of salmon,*

Jimbo (he hates me calling him that, hee hee!) took me to a salmon barbecue last night at a place called Spanish Banks, where I got to meet some of his tree-hugger friends.»[14, с. 99]. «*I was impressed at how quickly you got my number – I can actually be quite awkward at times – but when I click with someone then the sky's the limit!*» [12, с. 16]. «*Darling – glad it went so well – extraordinary that Keith wanted to see you, as he normally only interviews people of department head level and above»* [12, с. 59]. Завдяки парантезі у наведених вище прикладах висловлювання отримує ефект поліфонії. Завдяки тому, що автор, нібито спостерігаючи збоку за розвитком подій, вважає за потрібне виокремити та доповнити висловлювання додатковою інформацією, згадавши її при нагоді.

Модально-оцінна парантеза може мати оцінно-коментуюче, посилене та суб'єктивно-оцінне значення: «*She and her fiancé, Tony, have been pretty serious for a year now (well, as serious as Nancy can be.)»* [14, с. 189]. Цікавим є також випадок, де автор використовує графічні засоби вираження експресивності, що є також вираженням ставлення автора до сказаної інформації, у формі парантези. Тенденція спостерігається здебільшого у електронних листах: «*As you may know, Zoë is «at a funeral»(!!!) today»* [8, с. 133]. «*Hi, mac boys. Six lovely, hot pizzas (JJJJJ). Come and get...»*[8, с. 124]. Як бачимо, за допомогою знаків оклику автор наголошує на ключовому повідомленні, висловлюючи власне ставлення до інформації. Інший приклад ілюструє емоційний стан автора, що стосується замовлення у кафе, який він вирішив продемонструвати за допомогою смайлів. Такі приклади суб'єктивно-оцінної парантези викликає у адресата емоційні асоціації. Поряд із комунікативною функцією, парантеза також виконує стилістичне завдання. Парантеза надає тексту невимушеності, природності, що посилює його емоційну виразність: «*You can make up for your abysmal start this morning by getting me a sandwich (cheese, salad, mayo on white bag), bag of cheese and onion crisps, Diet Coke, Fruit and Nut, and a king-size Mars Bar.»* [8, с. 168]. Приклад ілюструє уточнення з приводу смакових переваг автора, перераховуючи необхідні інгредієнти для приготування сендвічу. Однак завдяки уточнювальній парантезі автор наголошує та наполягає саме на згаданій послідовності приготування та інгредієнтах. Схожу ситуацію спостерігаємо в наступному прикладі (уточнюється дата, місце події): «*This is the best I've felt since I copped off with Delia Stubbs (year 2, Sacred Heart, Brighton)»*[8, с. 278].

Виділені пунктуаційно та інтонаційно компоненти, що виступають у функції уточнення, надають предмету (особі) якісної характеристики та часто служать засобом емоційної оцінки: «*Tony is warm and furry – my own Tom Jones – but I'm still glad I brought one of my grandmother's quilts»* [14, с. 220]. Парантеза, введена у висловлювання як незначне виправдання, вибачення за додаткові клопоти, також часто спостерігається у епістолярному дискурсі: «*Sharon and Winona (Rides, would you credit?) succumbed to vicious attacks of botulism.»*[8, с. 303].

Особливою експресією володіє парантеза, що містить вербалізацію почуттів автора стосовно інформації, що повідомляється: «*I haven't been this eager for news since I camped outside the Palace waiting for word of Lady Di's first-born (A son, a son! Oh, how I rejoiced)*» [8, с. 214]. «*Here's what I think, for what it's worth (I'm a psychotherapist now, okay?) I know his mother died when he was quite young but I don't know if he's ever faced the fact of his own mortality.»*[14, с. 132]. Хід повідомлення переривається емоційним коментарем, показуючи бажання героя не лише розповісти про події, але і зробити суб'єктивно-оцінне зауваження.

У епістолярному дискурсі експресивна парантеза превалює. З її допомогою можна викликати у читача (або/і адресата) найрізноманітніші почуття, створити відчуття емпатії. Прагматична значимість парантези полягає в повному або уявному контакті з читачем, мета якого – привернути його увагу до важливих деталей повідомлення [7, с. 124].

Парантеза також слугує засобом надання висловлюванню комічного ефекту, як у прикладі: «*I'll give them a guided tour of our great city (I'll start with my bedroom then)*» [8, с. 113]. «*I strongly believe that your private life concerns only your good self (and Randee and Janine, of course!)*» [12, с. 291]. Трапляються також випадки, коли парантеза надає висловлюванню іронічного забарвлення. «*I would have liked to discuss these matters with you but you are nowhere to be found. (Feeding your faces or dusting off your Louis Vuittons?) If you don't like it, though.»* [8, с. 145]. У цьому прикладі вставна конструкція міститься у тексті листа, не перериває речення, однак особливості пунктуаційного оформлення свідчать про наміри автора використати парантезу, вклавши у неї власний суб'єктивізм, створивши ефект іронії. У прикладі: «*Despina had a broken femur and tibia (leg to you). Kerri (the other one) got two lungs full of the Indian Ocean and a vicious laceration (cut to you) above her eye.»* [8, с. 209] спостерігаємо коментарі-пояснення автора, втілені у вигляді парантези для полегшення адресатом (читачем) сприйняття та розуміння інформації. Слід також зазначити, що ефект комічності та іронії більш притаманний парантезі, вжитій у текстах електронних листів.

Отже, зважаючи на викладений матеріал, можемо стверджувати, що парантеза – явище доволі поширене у епістолярному дискурсі. Ця стилістична фігура слугує засобом пояснення, уточнення інформації, можливістю адресанта коментувати хід подій зі своєї суб'єктивної точки зору. Парантеза володіє також великим експресивним потенціалом, що може вербалізувати і передавати емоційний стан адресанта, робити зауваження чи коментувати події, надавати висловлюванню відтінків комізму чи іронії. Особливим є також випадок вживання графічних засобів вираження експресивності у парантетичних внесеннях (що спостерігалось у текстах електронних листів). Такий прийом описує ступінь радості адресанта, або ж додає значимості інформації, що подається (знак оклику).

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у подальшому аналізі експресивного потенціалу синтаксичних виразних засобів, оснований на експансії вихідної моделі.

Література:

1. Александрова О. В. Проблемы экспрессивного синтаксиса на материале английского языка / О. В. Александрова. – М. : Высш. шк., 1984. – 211 с.
2. Комлев Н. Г. Словарь иностранных слов: Более 4.5 тыс. слов и выражений. [Текст] / Н. Г. Комлев. – М. : Эксмо, 2006. – 669 с.
3. Кострова О. А. Экспрессивный синтаксис в современном немецком языке. Учебное пособие / О. Кострова. – М. : Флинта, 2004. – 240 с.
4. Миронина А. У., Шишкина А. С. Парантеза как прием экспрессивного синтаксиса / А. У. Миронина, А. С. Шишкина // Новая наука : теоретический и практический взгляд. – 2016. – № 75. – С. 153–154.
5. Фадеева Л. В. Парантеза в немецкой диалогической речи : автореф. дис. ... канд. Филол. Наук : спец. 10.02.04 / Л. В. Фадеева. – Астрахань, 2005. – 25 с.

-
6. Шипова И. А. Эмоциональный синтаксис в немецкоязычном художественном дискурсе : дис. канд. филол. наук : 10.02.04 / Шипова И. А. – Москва, 2005. – 234 с.
 7. Шишкина А. С. Парантеза в английском и немецком языках : семантико-синтаксические особенности и графическое оформление / А. С. Шишкина // Вестник Вятского государственного университета. Филология и искусствоведение. – 2009. – Том 2. – С. 120–125.
 8. Beaumont M. E / Matt Beaumont. – London : Plume, 2000. – 346 p.
 9. Cary K. Bloodline / Katy Cary. – NY : Penguin Group, 2005. – 324 p.
 10. Faulkner C. Writing Good Sentences. A Functional Approach to Sentence Structure, Grammar and Punctuation / C. Faulkner. – NY : Pearson, 1957. – 291 p.
 11. Greenbaum S. The Oxford English Grammar / S. Greenbaum. – Oxford : Oxford university press, 1996. – 672 p.
 12. Kellaway L. Who Moved my Blackberry? / Lucy Kellaway. – NY : Hyperion, 2006. – 358 p.
 13. Rushton R., Schindler N. P. S. He's Mine! / Rosy Rushton, Nina Schindler. – London : Piccadilly Press, 2000. – 192 p.
 14. Wharton T. Every Blade of Grass / Thomas Wharton. – Middletown, DE : Imaginary Books, 2015. – 288 p.